

PERSONÁLIE

PODPLUKOVNÍK MICHAL ĎURKAJ

MATEJ MEDVECKÝ

MEDVECKÝ, M.: Lieutenant Colonel Michal Ďurkaj. *Vojenská história*, 2, 26, 2022, pp 159-161, Bratislava. The article presents the fate of Michal Ďurkaj, who actively fought against the German Armed Forces in 1940 and 1944-1945 in the Czechoslovak Foreign Resistance in France and Great Britain during the World War 2. After the end of the War, he participated in the formation and training of specialized aerial reconnaissance units and intelligence airdrops. He was politically persecuted in the 1950s, dismissed from the army, and rehabilitated in 1968.

Keywords: Personalalia, Michal Ďurkaj, Czechoslovak Foreign Resistance in France and Great Britain.

Druhá svetová vojna dala Slovensku mnoho zaujímavých vojenských osudov. Medzi tie menej známe, aj keď nie celkom neznáme¹, patrí aj Michal Ďurkaj (roč. 1916), rodák z Malej Domaše, okr. Vranov nad Topľou. Jeho význam, okrem aktívnej účasti na bojoch proti nemeckej brannej moci v rokoch 1940 a 1944 – 1945, spočíva najmä v participácii na formovaní a výcviku špecializovaných jednotiek hĺbkového prieskumu a spravodajských výsadek.

Po absolvovaní obcej školy Ďurkaj pokračoval v štúdiu na reálnom gymnáziu v Košiciach a Bratislave.² Po maturite v rokoch 1934 – 1937, za podpory svojho strýka Michala Gdoviča, v Alsasku podnikajúceho obchodníka s dobytkom, študoval v Paríži medicínu (absolvoval 6 semestrov). V júli 1937 sa Ďurkaj štúdium prerušil so zámerom pripojiť sa k medzinárodným brigádám v Španielsku,

a bojov sa zúčastnil ako zdravotník.³ Začiatkom februára 1939 opustil so zvyškami rozprášených republikánskych jednotiek krajinu. Francúzi bývalých interbrigadistov sústredili vo viacerých táboroch a Ďurkaj absolvoval internáciu v táboroch v Argeles-sur-

¹ IRÁSEK, D. *Historie českých speciálních sil. Jednotky zvláštního určení 1957 – 2001*. Praha 2017, s. 37.

² Archív bezpečnostných složek, f. Zpravodajská správa generálního štábu, osobný spis a. č. 12779, Michal Ďurkaj, osobný spis, 9. 6. 1969.

³ Osobný spis uvádza, že slúžil do začiatku septembra 1937 v rámci veliteľského štábu medzinárodných brigád v Albacete, od 4. 9. do 28. 11. 1937 ako pomocník lekára 14. brigády, od 29. 11. 1937 do 7. 4. 1938 v prapore T. G. Masaryka ako podporučík zdravotnej služby a od 8. 4. 1938 do 9. 2. 1939 ako poručík zdravotnej služby v rámci divízneho práporu 45. divízie. Archív bezpečnostných složek, f. Zpravodajská správa generálního štábu, osobný spis a. č. 12779, Michal Ďurkaj, osobný spis, 9. 6. 1969.

Mer a v dedine Gurs v Akvitánsku. Dňa 18. decembra 1939 ho prevzala čs. armáda a v rámci 8. roty 2. pešieho práporu pešieho pluku 1 sa v roku 1940 zúčastnil bojov proti Wehrmachtu. Po porážke Francúzska sa nalodil v juhofrancúzskom meste Sète na loď, ktorá Ďurkaja aj s ďalšími vojakmi 13. júla 1940 vylodila v Liverpoole. Vo Veľkej Británii sa Ďurkaj začlenil do čs. obrnenej brigády, s ktorou vo funkcii veliteľa čaty 2. roty 1. tankového práporu odišiel v roku 1944 na front do Francúzska.⁴ Koncom roka 1944 utrpel počas obliehania mesta Dunquerque zranenie.

Po návrate do vlasti slúžil od mája 1945 do augusta 1946 v rámci martinskej 14. tankovej brigády a od augusta 1946 do septembra 1947 zastával funkciu veliteľa školskej roty na spojárskej škole v Kutnej Hore. Následne, aj vďaka jazykovým schopnostiam (plynulá francúzština, angličtina a španielčina, čiastočne nemčina), prijal ponuku pôsobiť na 2. oddelení Hlavného štábu (vojenské výzvedné spravodajstvo), kde sa uplatnil aj ako lektor. Vo svojich prednáškach sa obzvlášť venoval leteckej fotografii a výučbe angličtiny. Popri tom spracoval vojenský technický anglicko-český slovník. A napokon: „*Zdokladoval jsem nutnost průzkumnických jednotek, které pak byly skutečně vytvořeny. Založil jsem letecké zpravodajské výsadky a vytvořil zvláštní výcvikový útvar u Jabloněce.*“⁵ Skutočne, 1. októbra 1949, prišlo k zriadeniu Vojenského výcvikového strediska CHLUM,⁶ neskôr 73. pešieho pluku s uvedeným zameraním a aj k Ďurkajovmu menovaniu za veliteľa.

Na poste sa však škpt. Ďurkaj dlho neohrial. Už dňa 17. decembra 1949 ho zatkli a až do 28. novembra 1950 prebiehalo jeho väzobné stíhanie. Zatknutie súviselo s prebiehajúcimi politickými procesmi a najmä celou sériou zásahov bezpečnostného aparátu proti bývalým interbrigadistom. Samotný Ďurkaj to označil, že sa mal stať československým Rajkom, čo však považujem za prehnané. Trestné stíhanie sa zameriavalo na vyšetrovanie jeho údajných stykov so západnými rozviedkami, čo sa nepodarilo preukázať. Preto vyšetrovatelia svoju pozornosť sústredili na údajne nedbalé nakladanie s utajovanými skutočnosťami. Za túto činnosť vojenský súd Ďurkaja odsúdil na jeden rok, ktorý si už stihol odpykať vyšetrovacou väzbou. Situáciu pred súdom po tom, ako sa bránil aj proti obvineniu z nedbalého nakladania s tajnými vojenskými písomnosťami opísal nasledovne: „*Při nastalém dlouhém mlčení ze strany senátu uvědomil jsem si, že na jednu z výcvikových pomůcek, která byla mezi doklady, které údajně byly zabaveny v mém bytě, má ode mne písemnou stvrzenku můj představený plk. Malkovský a to s datem 17. prosince 1949, t. j. s datem dne kdy jsem byl uvržen do vězení přímo z budovy hlavního štábu a proto domů jsem se tohto dne již nemohl dostat a ani nedostal. Za této situace a především pod vplyvem nehezských a téměř rok trvajících zkušeností jsem proto prohlásil, že souhlasím, protože vím, že po ročním sezení ve vězení musím být odsouzen s tím, abych byl na základě předloženého doličného materiálu souzen.*“⁷ Po vynesení rozsudku nasledovalo degradovanie na vojaka a vystahovanie z bytu. Ďurkajovi, ktorý mal až do februára 1951 stále uzavretý pracovný pomer s vojenskou správou, prideliť neobývatelný byt, kde žil aj s manželkou a dvoma dcérami.

⁴ Archív bezpečnostních složek, f. Zpravodajská správa generálního štábu, osobný spis a. č. 12779, Michal Ďurkaj, Úřední záznam sepsaný dne 10. července 1948 s kpt. tank. Michalem Ďurkajem, nar. 12/5 1916, přideleným 2. oddělení Hl. štábu v Praze, 10. 7. 1948.

⁵ Archív bezpečnostních složek, f. Zpravodajská správa generálního štábu, osobný spis a. č. 3449, Michal Ďurkaj, Životopis.

⁶ ABS, f. Spravodajská správa Generálního štábu, balík 228, Historie 73. peš. pluku, 10. 4. 1954. Bližšie: MEDVECKÝ, Matej. Zabudnutý útvar. Krátke dejiny 73. pešieho pluku (1949 – 1954). In *Vojenská historie*, roč. 20, č. 1, 2016, s. 86-110; JIRÁSEK, D. *Historie českých speciálních sil*, c. d., s. 36-38.

⁷ Archív bezpečnostních složek, f. Zpravodajská správa generálního štábu, o osobný spis a. č. 12779, Michal Ďurkaj, žádost o vrácení důstojnické hodnosti, 14.12.1959.

Po prepustení z armády pôsobil v civilných zamestnaniach v stavebníctve a doprave až do 1. augusta 1968, keď ho reaktivovali v hodnosti podplukovníka a pôsobil v rehabilitačnej komisii MNO a od 12. augusta 1969 na oddelení pre zahraničný styk Spravodajskej správy generálneho štábu (ZS GŠ) ČSLA. Dňa 31. októbra 1969 ho náčelník ZS GŠ genmjr. Jozef Turošík vzal do kádrovej dispozície a od 4. decembra 1969 pôsobil vo funkcii vedúci starší dôstojník skupiny pre II. zahraničný odboj celoštátnej komisie pre vydávanie osvedčení podľa zákona č. 255/1946 Zb. K 31. máju 1971 ho, v súvislosti s postojmi z roku 1968, prepustili do zálohy: „*Pplk. Ďurkaj Michal po lednu 1968 svými názory, postoji a činností nepotvrdil své hodnocení do ledna 1968 jako přímý účastník boje proti fašismu a interbrigadistů ve Španělsku, z hlediska úrovně jeho třídně politických a morálně politických kvalit. V současné době je úroveň jeho třídně politických a morálně politických kvalit s ohledem na jeho politické názory, postoje a činnost v období po lednu 1968 nevyhovující. Je u něho již malý předpoklad dalšího vývoje i při soustavném výchovném působení. Z hlediska svých třídně politických i morálně politických kvalit není způsobilý zastávat dosavadní funkci, avšak vzhledem k jeho stáří (v květnu 1971 bude mu 55 let) ponechat jmenovaného dosloužit v ČSLA v dosavadní funkci do 31.5.1971 s tím, aby odešel jako bývalý interbrigadista a přisl. čs. zahraniční armády v r. 1939 – 1945 do zálohy.*“⁸ V súvislosti s uvedeným politickým hodnotením prišlo aj k vyčiarknutiu Ďurkaja zo zoznamu členov KSČ.

Priebeh povyšovania: podporučík (1944), poručík (1945), nadporučík (1945), kapitán (1946), štábný kapitán (1947), podplukovník (1968).

Za svoju činnosť počas španielskej občianskej vojny a druhej svetovej vojny získal nasledovné ocenenia: Pamätná medaila medzinárodných brigád, Československý vojnový kríž (1945), Medaila za zásluhy I. stupeň (1943), Medaila za zásluhy II. stupeň (1945), Medaila za chrabrosť (1944) a Čs. pamätná medaila v zahraničí F + VB (1943).

Počas výkonu civilného zamestnania a po reaktivácii v 60. rokoch obdržal: Rád červenej hviezdy (1957), Pamätná medaila 20 let (1965), plaketu 50 let oslobodenia (1968) a medailu Priekopník socialistickej práce (1966).

M. MEDVECKÝ: OBERSTLEUTNANT MICHAL ĎURKAJ

Während des Zweiten Weltkriegs kämpfte Michal Ďurkaj in den Jahren 1940 und 1944 – 1945 im tschechoslowakischen Auslandswiderstand in Frankreich und Großbritannien aktiv gegen die deutsche Wehrmacht. Nach Kriegsende beteiligte er sich an der Bildung und Ausbildung von spezialisierten Einheiten der Tieferkundung und Luftlandeauflärungseinheiten. In den 1950er Jahren wurde er politisch verfolgt, aus der Armee entlassen und 1968 rehabilitiert.

Zoznam použitej literatúry:

JIRÁSEK, David. *Historie českých speciálních sil. Jednotky zvláštního určení 1957 – 2001*. Praha 2017, s. 37. ISBN 9788020443960.

MEDVECKÝ, Matej. Zabudnutý útvar. Krátke dejiny 73. pešieho pluku (1949 – 1954). In *Vojenská história*, roč. 20, č. 1, 2016, s. 86-110. ISSN 1335-33114.

⁸ Archív bezpečnostních složek, f. Zpravodajská správa generálního štábu, osobný spis a. č. 12779, Michal Ďurkaj, Vyhodnocení třídně politických a morálně politických kvalit vojáka z povolání, 28. 12. 1970.